

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ОБ'ЄМ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто роль податків у формуванні доходної частини бюджету Харківської області. Виділено фактори, що мають вплив на результативні показники функціонування податкової системи України, встановлено характер та силу їх впливу для забезпечення ефективності управління у сфері оподаткування.

Аннотация. Рассмотрена роль налогов в формировании доходной части бюджета Харьковской области. Выделены факторы, которые влияют на результативные показатели функционирования налоговой системы Украины, установлен характер и сила их влияния для обеспечения эффективности управления в сфере налогообложения.

Annotation. The role of taxes in the formation of budget revenues of Kharkiv region is examined. Factors that affect the productive indicators of functioning of the tax system of Ukraine are determined, the nature and strength of their influence to ensure the effectiveness of management in the field of taxation are identified.

Ключові слова: податки, податкові надходження, податкова реформа.

Проблема оподаткування була актуальною в усі часи, адже податкові надходження є основним джерелом надходження коштів до скарбниці країни. Податки – складна фінансова категорія, яка має безпосередній вплив на всі економічні явища та процеси. Можна сказати, що з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу. З другого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, а їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп [1].

Недосконалість національної податкової системи і недостатня ефективність податкової політики негативно впливають на рівень ділової активності населення та виступають однією з основних причин низького рівня конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості України на світовому рівні. Тому надзвичайно актуальним і необхідним на кожному наступному етапі розвитку національної податкової системи є глибоке наукове дослідження провідних факторів, що мають вплив на результативні показники функціонування податкової системи України, встановлення характеру та сили їх впливу для забезпечення ефективності управління у сфері оподаткування.

Багато видатних вітчизняних та зарубіжних економістів досліджували функціонування податкової системи, використовуючи багатовимірні статистичні методи. Особливої уваги заслуговують наукові праці Ф. Бекона, А. Сміта, Д. Рикардо, А. Лаффера, Опаріна В. М., Федосова В. М., Поддєрьогіна А. Н., Іванова Ю. Б., Крисоватого А. І., Десятнюка О. М., Мельника П. В. Однак процес розроблення комплексної статистичної, методологічної та інформаційної бази для наукового обґрунтування управлінських рішень у сфері оподаткування ще не закінчено, що зумовило необхідність здійснення подальших досліджень у даному напрямі.

Мета цієї роботи полягає у розкритті факторів, які мають вплив на обсяги податкових надходжень до зведеного бюджету України.

Зараз податки – найбільш ефективний інструмент впливу держави на виробництво, його структуру та динаміку, на розвиток техніки, науки та величину соціальних виплат населенню.

Держава не може існувати лише за рахунок добровільних надходжень. Вона повинна мати бюджет із стабільним рівнем надходжень, основні з яких є податки. В останні роки в Україні спостерігається складна політична ситуація, що має характерні риси невизначеності та нестабільності. Тому необхідно визначити фактори, які мають безпосередній вплив на обсяги податкових надходжень до бюджету України.

Для проведення ефективної податкової політики необхідно визначити основні фактори, що впливають на результативні показники функціонування податкової системи. Одним із найважливіших завдань є виокремлення серед великої кількості макро- та макроекономічних показників невеликої кількості провідних факторів, що мають безпосередній вплив на функціонування податкової системи держави. На рис. 1 зображено групи факторів, які були обрані для аналізу.

Рис. 1. Групування показників для виділення факторів впливу на обсяги податкових надходжень до бюджету Харківської області

Вирішення окреслених завдань можливе за допомогою використання багатофакторних статистичних методів, зокрема методу множинної регресії. Всі необхідні для проведення компетентного аналізу розрахунки були проведені з використанням модуля Multiple Regression прикладного пакета програм STATISTICA.

Завданням множинної лінійної регресії є побудова лінійної моделі зв'язку між набором безперервних предикторів і безперервною залежною змінною. Такою лінійною моделлю добре описуються багато завдань в різних предметних областях, наприклад, економіці, промисловості, медицині. Це відбувається тому, що деякі завдання лінійні за своєю природою.

Щоб дізнатися, яка з незалежних змінних має більший вплив на кількість податкових надходжень, слід вивчити стандартизовані коефіцієнти (або Бета) регресії (рис. 2).

Regression Summary for Dependent Variable: рівень податкових надходжень до бюджету						
R= .87595993 R ² = .76730581 Adjusted R ² = .55788103						
F(9,10)=3.6639 p<.02762 Std. Error of estimate: 1209E5						
N=20	b*	Std. Err. of b*	b	Std. Err. of b	t(10)	p-value
Intercept			708808470	774418004	0.91528	0.381586
Середньомісячна номінальна заробітна плата(грн)	2.00177	1.175087	422098	247782	1.70350	0.119296
фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	-0.62081	0.407084	-6	4	-1.52503	0.158235
інвестиції в основний капітал, млн. грн	-0.04177	0.232817	-3014	16798	-0.17942	0.861192
роздрібний товарообіг	0.85003	0.308579	31818	11551	2.75465	0.020315
кількість суб'єктів малого підприємництва	0.19053	0.473803	3636183	9042328	0.40213	0.696050
індекс споживчих цін	-0.37244	0.431401	-9343167	10822272	-0.86333	0.408186
прямі іноземні інвестиції, млн. грн	-2.47163	1.467035	-926551	549955	-1.68478	0.122934
індекс продукції сільського господарства, %	-0.47796	0.200747	-5743883	2412492	-2.38089	0.038554
індекс промислової продукції	0.39260	0.294205	7011240	5254085	1.33444	0.211650

Рис. 2. Оцінки параметрів коефіцієнтів регресії

Коефіцієнти Бета – це коефіцієнти, які можна отримати, якщо привести всі змінні до середнього 0 і стандартного відхилення 1. Отже, величина цих коефіцієнтів Бета дозволяє порівнювати відносний вплив кожної незалежної змінної на залежну змінну. Як видно з рис. 2, перемінні зміни середньомісячної номінальної заробітної плати, прямі іноземні інвестиції та роздрібний товарообіг мають найбільший вплив на рівень податкових надходжень у м. Харкові [2].

Прямі іноземні інвестиції мають від'ємний коефіцієнт регресії, що свідчить про те, що чим менша сума даного показника, тим більше податкових надходжень отримує місцевий бюджет. Середньомісячна номінальна заробітна плата та роздрібний товарообіг мають позитивний коефіцієнт регресії, що означає пряму залежність, тобто під час збільшення даних показників сума обов'язкових платежів буде збільшуватися.

Після аналізу коефіцієнтів регресії необхідно перевіряти передбачені значення і залишки. Наприклад, великі залишки можуть значно спотворити результати і призвести до помилкових висновків (рис. 1).

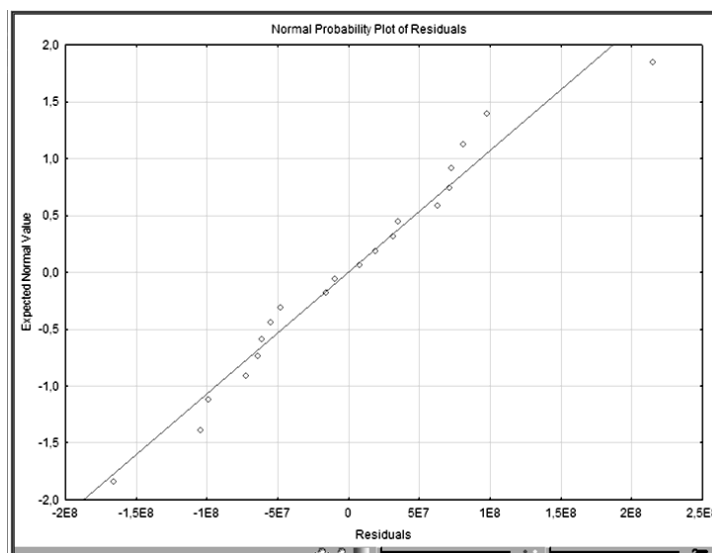

Рис. 3. Номери спостережень і залишки

Шкала вертикальної осі цього графіка відкладена за величиною сігма, тобто за стандартним відхиленням залишків. Якщо одне або декілька спостережень не потрапляють в інтервал ± 3 , помножене на сігма, то можливо варто виключити ці спостереження (це можна легко зробити за допомогою вибору спостережень) і ще раз запустити аналіз, щоб переконатися, що результати не змінюються цими залишками.

Наступний етап аналізу визначає, чи зберігається нормальний закон розподілу (який часто називають законом Гауса). Він відіграє виключно важливу роль у теорії ймовірностей і займає серед інших законів розподілу особливе місце (рис. 4).

За допомогою даного закону можна довести, що сума досить великого числа незалежних (або слабо залежних) випадкових величин, що підпорядковані яким завгодно законам розподілу, наближено підпорядковується нормальному закону. Це виконується тим точніше, чим більша кількість випадкових величин підсумовується.

Характерна властивість нормального розподілу полягає в тому, що 68 % всіх його спостережень лежать у діапазоні ± 1 стандартного відхилення від середнього, а діапазон ± 2 стандартних відхилень містить 95 % значень. Інакше кажучи, під час нормального розподілу, стандартизовані спостереження, що менші -2 або більше +2, мають відносну частоту менше 5 % стандартизоване спостереження означає, що з вихідного значення вираховано середнє і результат поділений на стандартне відхилення (корінь з дисперсії) [3].

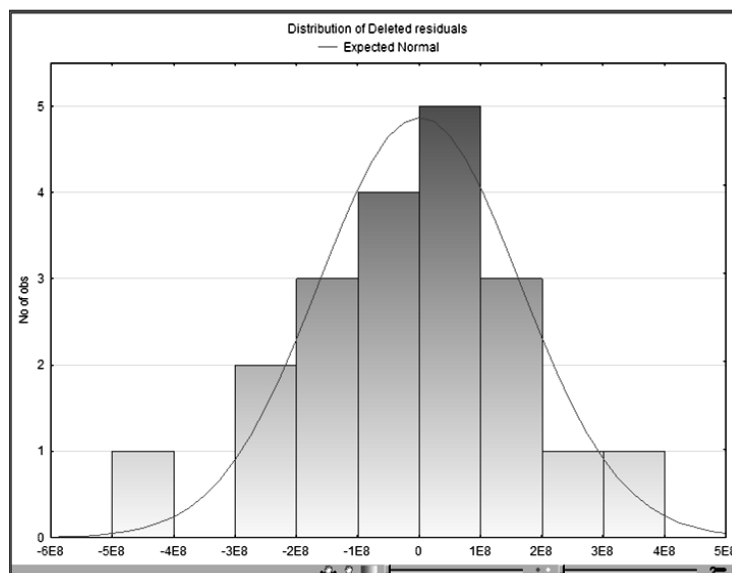

Рис. 4. Закон Гауса

Проведений кореляційно-регресійний аналіз дозволив виділити найбільш значущі фактори впливу на обсяги податкових надходжень до бюджету м. Харкова: прямі іноземні інвестиції, середньомісячна номінальна заробітна плата та роздрібний товарообіг. Отриманий закон розподілу залишків, або так званий закон Гауса, є близьким до лінії нормального розподілу, тому отриманий результат є адекватним.

Наук. керівн. Гаєрльченко О. В.

Література: 1. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, – 2000. – 416 с. 2. Електронний посібник зі статистики [Електронний ресурс] // Starsoft. – Режим доступу: <http://www.statistica.ru/theory/list.php>. – Назва з екрану. 3. Вентцель Е. С. Теория вероятностей : учебник для вузов / Е. С. Вентцель. – [6-е изд., стер.]. – М. : Высшая школа, 1999. – 576 с.

